

کاشان، مهد پزشکی ایران

Ehda.tums.ac.ir

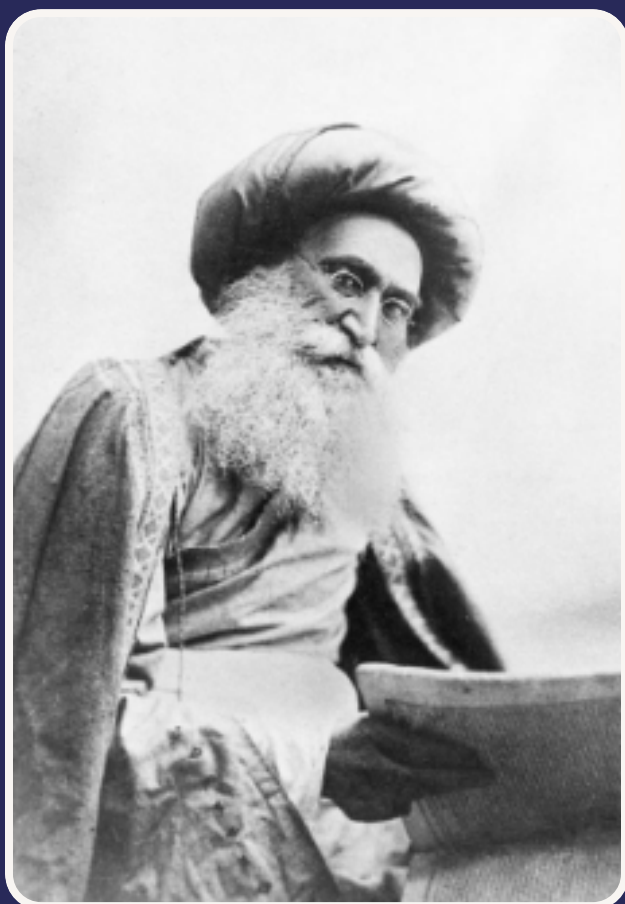

شهر کاشان یکی از کهن‌ترین شهرهای ایران و مهد تمدن سیلک با قدمتی بیش از ۷۰۰۰ سال است. این شهرستانی، مهد پزشکی ایران نیز هست. کاشان سابقه تاریخی درخشانی در طب دارد و پزشکان سرشناس بسیاری از این شهر از عصر صفوی تا قاجار و پهلوی پایه گذار طب نوین در ایران بوده‌اند. به گواه تاریخ، طبابت در ریشه و سرشت مردم کاشان بوده است و خاندان‌های زیادی در کاشان به مدت صدها سال به طبابت مشغول بوده‌اند.

در عهد صفویه بیشتر پزشکان سرشناس و مخصوص پادشاهان صفوی از کاشان بودند. از جمله معروف‌ترین آن‌ها، رکن‌الدین مسعود بن علی کاشانی، مشهور به مسیح کاشانی و حکیم رکنا، است. وی پزشک مخصوص شاه عباس صفوی بود. او در اواسط نیمه دوم قرن دهم هجری در کاشان متولد شد و خاندانش از دیرباز پیشه طبابت داشتند. پدرش، حکیم نظام‌الدین علی کاشانی، در عهد شاه طهماسب صفوی طبیب مخصوص وی بود. حکیم رکنا در سال ۱۰۶۶ هجری قمری درگذشت. حکیم رکنا علاوه بر طبابت، شاعری برجسته و خوشنویسی هنرمند بود.

اما اوج شهرت پزشکان کاشانی در دوره قاجار است. در این دوره، پزشکان اهل کاشان علاوه بر طبیب مخصوص دربار بودن، در امر آموزش و گسترش علم نوین پزشکی هم کوشا بودند. در دوران حکومت طولانی ناصرالدین شاه، چندین پزشک برجسته کاشان قابل ذکر هستند.

حکیم نور محمود نهورای، مشهور به نور الحکما، پزشک مشهور و حاذق دربار ناصرالدین شاه قاجار است. در سال ۱۱۹۰ هجری شمسی در کاشان متولد شد. پدرش حکیم هارون کاشانی پزشک مخصوص محمد شاه قاجار بود. حکیم نور محمود اولین مبتکر طب سوزنی در ایران است. از دوران طبابت نورالحکما، روایات و داستان‌هایی شگفت‌انگیز نقل می‌شود. از جمله این که در آن زمان، توجه ناصرالدین شاه به حکیم، باعث حسادت بسیاری از رقبا شد و پس از این که در اثر توطئه‌چینی رقیبان مورد اصابت چندین ضربه چاقو در ناحیه شکم قرار می‌گیرد، با کمک یکی از فرزندانش شکم خود را جراحی می‌کند و چند روز بعد، حکیم زنده و سالم در مقابل نگاه‌های وحشت‌زده رقبای خویش، به کار ادامه می‌دهد. خاندان حکیم نور محمود از جمله فرزندان از طبیبان مشهور زمان خود بودند. وی در سال ۱۲۷۵ شمسی و در سن ۸۵ سالگی درگذشت.

فرزندان حکیم نور محمود یعنی حکیم ایوب،
حکیم افلاطون و فیلسوف همایون همگی از اطبای
معروف زمان خود بودند. فیلسوف همایون از
پزشکان مشهور زمان مظفرالدین شاه، محمدعلی
شاه و احمد شاه قاجار بود و پس از آن فرزند
ارشد فیلسوف همایون، دکتر جالینوس نهورای راه
پدرانش را ادامه داد.

میرزا ابوالفضل خان حکیم باشی، دیگر پزشک مشهور کاشانی در دوران ناصرالدین شاه قاجار است که "خانه تاریخی حکیم باشی" با شاخصه‌های برجسته معماری و نقاشی های دیواری کم نظیر از او در کاشان به یادگار مانده است.

با همت بزرگ مرد تاریخ ایران، میرزا محمد تقی خان فراهانی و ملقب به امیرکبیر (۱۹ دی ۱۱۸۵ شمسی در فراهان – ۲۰ دی ۱۲۳۰ شمسی در کاشان)، و نخستین صدر اعظم ناصرالدین شاه قاجار، مدرسه دارالفنون در سال ۱۲۳۰ شمسی در تهران تاسیس شد. آموزش طب نوین و مدرن، یکی از ارکان اصلی آموزشی این مدرسه بود. در این دوران هم پزشکان اهل کاشان نقش مهمی در آموزش و گسترش طب نوین داشتند.

میرزا اسدالله طبیب و میرزا احمد کاشانی از طبیبان برجسته آن دوران هستند. میرزا اسدالله طبیب در چاپ کتاب قانون ابن سینا بسیار تلاش کرد و میرزا احمد کاشانی از استادان نامی مدرسه طب دارالفنون بود.

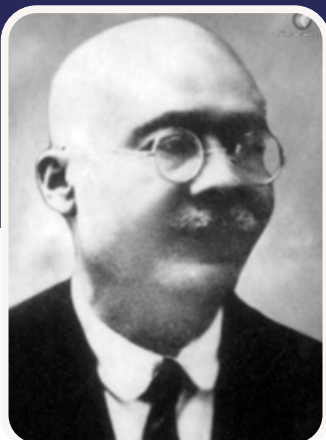

پس از آغاز آموزش طب نوین در ایران، مکاتب اربعه یا چهارگانه، نقش مهمی در آموزش بالینی دانشجویان طب داشتند. مکاتب اربعه، مطب چهار پزشک حاذق ایرانی آن دوران بود که دانشجویان طب تحت نظارت این اساتید به فراگیری بالینی طب نوین می‌پرداختند. مطب این پزشکان در تهران بود و دانشجویان طب پس از آموزش در مطب هر یک از این ۴ پزشک مشهور و با تأیید آنها، مدرک طبابت دریافت می‌کردند. دو نفر از این اساتید سرشناس، اهل کاشان بودند:

۱ – میرزا زین العابدین خان ضرابی، مشهور به مؤتمن الاطبا، پزشک نامی دوران قاجار و پزشک دربار ناصرالدین شاه بود. در سال ۱۲۱۰ شمسی متولد شد و از خاندان معروف و سرشناس ضرابی‌های کاشان بود. او از نخستین فارغ‌التحصیلان پزشکی دارالفنون و پزشکی حاذق و جراحی چیره دست بود.

شاعر پرآوازه ایران، محمد تقی بهار یا همان ملک الشعرا بهار نیز از این خاندان مشهور کاشانی است.

۲ – میرزا سید حسین خان هنجن، مشهور به نظام الحکما، در سال‌های انتهایی دهه ۱۲۲۰ شمسی در کاشان متولد شد. خاندانش از علمای مشهور کاشان بودند ولی علاقه شدید وی به طب، سبب شد جهت تحصیل پزشکی به دارالفنون برود و پس از فراغت از تحصیل، از پزشکان مشهور زمان خود و پزشک دربار ناصرالدین شاه قاجار شد. او جهت تکمیل تحصیلات به اروپا هم رفت. نظام الحکما در سال ۱۳۰۵ شمسی در تهران درگذشت.

اما بی شک، نام مشهورترین پزشک معاصر و اهل کاشان، دکتر ولی الله نصر است.

وی پزشک، پژوهشگر، سیاستمدار، حقوق دان، عضو فرهنگستان ایران و از بنیان گذاران آموزش نوین در ایران است. او در سال ۱۲۵۵ شمسی در "محلّه پشت مشهد کاشان" زاده شد. پدرش، میرزا احمد نصرالطبا کاشانی، از پزشکان مشهور بود. ولی الله پس از طی تحصیلات دوره ابتدایی در زادگاهش در سن دوازده سالگی به تهران رفت. در تهران پدرش، میرزا احمد، پزشک دربار شد و همزمان به تدریس در دارالفنون پرداخت و بعدها از مظفرالدین شاه لقب نصرالطبا گرفت.

ولی الله نیز در تهران به دارالفنون رفت و به تحصیل طب پرداخت و بعد از فارغ التحصیلی در رشته پزشکی به طبابت مشغول شد. او در کنار پزشکی، علوم دیگر مانند حقوق، فلسفه، حکمت، ادبیات عرب و معارف اسلامی را نیز فرا گرفت و به زبان های فرانسوی و عربی آگاهی کامل داشت. او از سال ۱۲۷۷ شمسی تدریس پزشکی در مدرسه دارالفنون را آغاز کرد. وی سابقه نمایندگی مجلس شورای ملی، معاونت عدلیه، معاونت وزارت فرهنگ و ریاست دانشکده های ادبیات، حقوق و پزشکی دانشگاه تهران را نیز دارد. دکتر ولی الله نصر از پایه گذاران آموزش نوین در ایران است. نام دبیرستانی معروف در تهران به نام وی بود (دبیرستان دخترانه نرجس کنونی). او در سال ۱۳۲۴ شمسی درگذشت.

دکتر جهانشاه صالح، پزشک و سیاستمدار دوران پهلوی، استاد و بنیان‌گذار کرسی بیماری‌های زنان و زایمان در دانشگاه تهران وی در سال ۱۲۸۳ شمسی در کاشان متولد شد. پس از تحصیلات ابتدایی در کاشان و تحصیلات متوسطه در تهران جهت ادامه تحصیل به آمریکا رفت و موفق شد در رشته پزشکی و تخصص بیماری‌های زنان و زایمان فارغ‌التحصیل شود. در سال ۱۳۱۳ شمسی به ایران بازگشت و به تدریس در دانشکده پزشکی تهران پرداخت و بنیان‌گذار طب زنان و مامایی در ایران شد. وی سابقه چندین دوره وزارت بهداشتی و همچنین ریاست دانشگاه تهران را دارد. در سال ۱۳۷۵ شمسی درگذشت.

کاشان، این شهر باستانی، همواره در تاریخ فرهنگ و دانش این سرزمین درخشان است.

تهیه و تنظیم:

دکتر حسین شهزادی
فوق تخصص قلب کودکان
استادیار مرکز آموزشی تحقیقاتی و
درمانی قلب و عروق شهید رجایی

